

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Г.А. Омеляненко

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ДИНАМІКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

Методичні вказівки
до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
освітньо-професійної програми «Готельно-ресторанна справа»

Запоріжжя
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Г.А. Омеляненко

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ДИНАМІКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

Методичні вказівки
до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
освітньо-професійної програми «Готельно-ресторанна справа»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 5 від
22.12.2020

Запоріжжя
2021

УДК: 338.48:911.3(076)
О-572

Омельяненко Г.А. Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра освітньо-професійної програми «Готельно-ресторанна справа». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 41 с.

У виданні відповідно до робочої програми подано зміст практичних занять із дисципліни «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору» (тематику, порядок виконання практичних робіт з поясненнями, контрольні питання для закріплення та актуалізації знань). Для унаочнення методики виконання практичних робіт запропоновано необхідну кількість таблиць. Визначення основних термінів і понять курсу наведено у глосарії.

Видання розраховане на здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна справа».

Рецензент

Ю.О. Коваленко, канд. пед. наук, доц. кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту.

Відповідальний за випуск

Н.В. Маковецька, д-р пед. наук, завідувач кафедри туризму і готельно-ресторанної справи.

ЗМІСТ

Перелік скорочень і умовних позначень.....	5
Вступ.....	6
Практичне заняття 1. ТЕОРІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ЯК ОСНОВА ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНДАРТІВ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
Практичне заняття 2. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	9
Практичне заняття 3. ФЕНОМЕН РЕКРЕАЦІЇ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	12
Практичне заняття 4. ЯВИЩЕ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	14
Практичне заняття 5. ТИПОЛОГІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ТА ДИНАМІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ.....	17
Практичне заняття 6. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СХІДНИХ СКС.....	20
Практичне заняття 7. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗАХІДНИХ СКС.....	23
Практичне заняття 8. ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДГРУНТЯ ТА СТАРОДАВНІ ПЕРШОДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДУСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМИ.....	27
Практичне заняття 9. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ДУХОВНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМИ.....	28
Практичне заняття 10. СОЦІОКУЛЬТУРНІ УТВОРЕННЯ.....	30
Практичне заняття 11. СОЦІОКУЛЬТУРНІ СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	31
Практичне заняття 12. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СХІДНОГО ПІДХОДУ ДО ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНШИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УТВОРЕНЬ.....	33
Практичне заняття 13. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	34
Глосарій.....	37
Рекомендована література.....	40

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗСКБ – зовнішній соціокультурний буфер

РЗСКО – регіон змішаного соціокультурного освоєння

СКс – соціокультурне середовище

СКС – соціокультурна система

ТРС – територіальна рекреаційна система

ВСТУП

Курс «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору» є нормативною дисципліною циклу професійної підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна справа». Наявність цього курсу як обов'язкового компонента освітньо-професійної програми має цілком логічне пояснення. Дисципліна «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору», спираючись на рекреаційну функцію як необхідну складову суспільного відтворення, займається розробкою теоретико-методичних засад територіальної організації відпочинку та оздоровлення. У процесі відпочинку виникають економічні та позаекономічні відношення і явища, які становлять сутність туристично-рекреаційної діяльності, що розвинулась внаслідок подальшого поглиблення суспільного поділу праці. Поступовий перехід суспільства від моделі життєзабезпечення до моделі змістовного проведення вільного часу характерний для постіндустріальних країн, дає підстави прогнозувати подальше зростання туристично-рекреаційної діяльності та урізноманітнення її функцій. Рекреації притаманне ускладнення внутрішньої структури внаслідок урізноманітнення запитів населення до відпочинку, що відображається на територіальній організації туристично-рекреаційної діяльності. Формою територіальної організації туристично-рекреаційної діяльності визначена територіальна рекреаційна система, що є об'єктом дослідження дисципліни. В основі формування та функціонування територіальної рекреаційної системи лежить концентрація та комбінування природних та культурно-історичних ресурсів, які стимулюють попит населення і його задоволення шляхом організації споживання цих ресурсів. Тобто, превалює ресурсний підхід як на теоретико-методологічному, так і на методичному рівні. Дослідження туристично-рекреаційних ресурсів, виявлення рекреаційного потенціалу території та ефективна організація споживання цих ресурсів, оптимізована щодо запитів населення, становить предмет дисципліни «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору». Тобто, дисципліна передусім досліджує ресурси, рівень концентрації та комбінування яких дозволяє спеціалізувати певні території на виконанні рекреаційних функцій і є основою формування територіальних рекреаційних систем.

Метою курсу «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору» є розгляд та дослідження феномену туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі, теоретико-методичного підґрунтя вивчення особливостей і туристично-рекреаційної діяльності в умовах різних соціокультурних утворень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору» студент повинен:

знати: основні поняття і терміни теорії туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; сутність соціокультурного простору, його розподіл і характеристики; динаміку соціокультурних процесів; історію формування і теорії походження туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; чинники розвитку, завдання і характеристику туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі в сучасному суспільстві; засоби та методи туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; форми і функції туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі.

уміти: визначати особливості туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; характеризувати особливості динаміки туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; систематизувати історію формування і теорії походження туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі; систематизувати чинники розвитку, завдання і характеристику туристично-рекреаційної діяльності у соціокультурному просторі в сучасному суспільстві, а також їх засоби та методи.

Досягненню окреслених вище очікуваних результатів навчання значною мірою сприятимуть практичні заняття, що спрямовані на закріплення студентами теоретичних положень дисципліни «Організація туристично-рекреаційної діяльності в умовах динаміки соціокультурного простору» і набуття ними необхідних умінь і навичок під час виконання практичних робіт відповідно до попередньо визначених завдань. Видання розроблене автором з метою ознайомлення студентів зі змістом практичних занять, порядком виконання практичних робіт, вимогами до звітності, а також надання їм необхідної методичної допомоги в організації самопідготовки.

Кожне практичне заняття включає необхідний теоретичний мінімум, покрокові рекомендації щодо виконання визначених завдань і контрольні питання.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.

ТЕОРІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ЯК ОСНОВА ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНДАРТІВ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: аналіз змісту базових понять теорії соціокультурних систем; визначення сучасних підходів та проведення типології країн, спираючись на системний підхід; системний аналіз і оцінка явищ.

Основні терміни і поняття: соціокультурна система, типологія соціокультурних систем, базові соціокультурні утворення.

План

1. Соціокультурна система, її сутність.
2. Типологія соціокультурних систем.
3. Базові соціокультурні утворення.

Методичні рекомендації

Особливості організації міжнародної туристично-рекреаційної діяльності в сучасному світі неможливо розглядати окремо від глобалізації економічних процесів та широкого спектру соціокультурних аспектів.

Серед науковців вже тривалий час продовжується обговорення питань, пов'язаних з дослідженням витоків культурного різноманіття. Деякі з них є приверженцями ідеї єдиного загальноісторичного соціокультурного розвитку людства, коли кожна культура у власному розвитку проходить певні етапи, які є спільними для них, проте, існують і протилежні погляди, коли науковці не визнають існування спільних рис в різних соціокультурних формаціях та заперечують взаємовплив культур.

Отже, дослідження соціокультурних особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності постає на сучасному етапі як необхідна умова подальшого розвитку дослідження можливостей кроскультурних комунікаційних аспектів.

У процесі розвитку суспільства культура творилася людиною та творила людину, бо в ній і через неї формувався суто людський спосіб буття у світі, відмінний від першоствореного, тобто природного. Мова, міф, мистецтво, релігія – складники символічного світу, що разом створювали певне середовище – призму, через яку людина сприймала наявну реальність. Культура – це і діяльність людини, і її вираження, і її результат. Вона є і накопичення, і зберігання, і трансляція, і духовно-творчий процес, і рівень розвитку здібностей людини. Культура – це вища система норм і цінностей, що допомагає зберегти єдність і безперервність процесу історичного розвитку.

Існує певна кількість типологій культури в залежності від обраних за основу типології чинників. Так, широко відомими є: історична типологія (де за

основу обрано епохи в розвитку суспільства); формаційна типологія (як, наприклад, первісна культура, антична культура і т.п.); типологія, побудована на стадіях розвитку суспільства (доіндустріальна, індустріальна, постіндустріальна) та традиційна регіональна типологія, за якою культуру поділяють на східну і західну.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Ознайомитись з загальнотеоретичними основами типології об'єктів як видом наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками з допомогою абстрактних теоретичних моделей (типів), у яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів. Охарактеризувати основні риси соціокультурних систем та обґрунтувати необхідність вивчення соціокультурних особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності.

Завдання 2. Дослідити сукупність наявних чинників класифікації країн. Обрати з них 3, які, на Вашу думку, є найбільш доречними з позицій дослідження особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності. Обґрунтувати свій вибір та провести класифікацію країн. Розробити презентацію результатів роботи засобами інфографіки.

Завдання 3. Створити презентацію до результатів дослідження особливостей стандартів рекреації та туристично-рекреаційної діяльності в межах країн обраної СКС за допомогою програми Microsoft PowerPoint.

Контрольні питання

1. Розкрити зміст понять: вакантний соціокультурний простір, внутрішня буферна зона СКС, ємність соціокультурного простору, еволюція СКС.
2. Назвати види СКС.
3. У чому полягає сутність зовнішнього соціокультурного буферу?
4. Що таке анклав?
5. Які основні відмінності СКС від регіону змішаного соціокультурного освоєння?

Практичне заняття 2

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Мета: визначення сутності соціокультурного простору та часу; аналіз соціокультурних процесів.

Основні терміни і поняття: соціокультурний простір, соціокультурний час, соціокультурні процеси.

План

1. Соціокультурний простір, його розподіл і характеристика.
2. Соціокультурний час та його розподіл.
3. Сутність соціокультурних процесів.

Методичні рекомендації

З позицій дослідження особливостей і стандартів туристично-рекреаційної діяльності, доречно спиратись на системний підхід як метод наукового пізнання світу.

Системний підхід дозволяє: розглядати об'єкт діяльності як систему (тобто як множину взаємопов'язаних елементів), визначати склад, структуру елементів системи та виявляти зв'язки між ними та зовнішні зв'язки системи; визначати функції системи і її роль серед інших систем; аналізувати діалектику структури і функції системи та виявляти на цій основі закономірності і тенденції її розвитку.

Отже, більш цікавою, на наш погляд, є наведена Д.В. Ніколаєнком концепція соціокультурних систем. Автор надає визначення понять соціокультурного простору, соціокультурного часу, соціокультурних процесів та соціокультурних утворень, до яких належать соціокультурні системи, соціокультурні середовища, регіони змішаного соціокультурного освоєння, зовнішні буферні зони та інші.

Відтак, під соціокультурною системою розуміють тип соціокультурного утворення, домінуючий в соціокультурній еволюції.

Соціокультурні системи включають основну частину заселених територій і населення світу, характеризуються великими розмірами територій і значущою чисельністю свого населення, мають оригінальні стандарти організації простору, суспільства і держави та мають певні головні риси.

Головні риси СКС такі:

- здатність розширювати свій хоумленд за рахунок соціокультурної переробки нових територій;
- здатність генерувати складну структуру власного простору, внутрішніми буферними зонами, для захисту від інших СКС;
- наявність повного циклу соціокультурної переробки територій, що включає сім етапів;
- домінування внутрішніх закономірностей над зовнішніми чинниками, які завжди використовуються у відповідності до внутрішньої логіки розвитку СКС;
- здатність формувати природно залежних васалів в процесі соціокультурного перетворення територій;
- наявність своєї світової релігії або її власного унікального варіанту;
- здатність поширювати свою мову за межами хоумленда, що перш за все стосується внутрішнього буфера і природно залежних васалів;
- надійність і самодостатність власної економіки;

- здатність генерувати і реалізовувати стійкі оригінальні економічні стандарти і форми, що не мають аналогів за межами даної СКС.
- Виділяються вісім СКС, кожна з яких проходить сім етапів еволюції.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Проаналізувати зміст базових понять теорії соціокультурних систем (соціокультурна система, соціокультурне середовище, регіон змішаного соціокультурного освоєння, зовнішній соціокультурний буфер, анклав). Створити глосарій базових понять теорії соціокультурних систем з використанням засобів інфографіки.

Завдання 2. Розробити таблицю (табл. 1) базових понять теорії соціокультурних систем, до якої внести всі види соціокультурних утворень, їх спільні риси та відмінності:

- доповнити перелік властивостей соціокультурних утворень (внести їх у комірки назв до категорії «Властивості та риси»);
- проаналізувати наявність зазначених рис у кожному з видів соціокультурних утворень та позначити у таблиці за наявності знаком «+»;
- провести порівняльну характеристику різних видів соціокультурних утворень відповідно до визначених показників.

Таблиця 1

Властивості та риси базових соціокультурних систем

Тип соціокультурного утворення	Властивості та риси									
	Стійкість і тривалість існування	Великі розміри територій	Велика кількість населення
Соціокультурна система
Соціокультурне середовище
Регіон змішаного соціокультурного освоєння
Зовнішній соціокультурний буфер
Анклав

Завдання 3. Відповідно до визначень та рис соціокультурних утворень обґрунтувати висновки: належить чи не належить Україна до кожної з груп. Результати дослідження навести у вигляді таблиці (табл. 2).

Таблиця 2.

Виявлення приналежності України до видів соціокультурних утворень

Основні властивості та риси	СКС		СКс		РЗСКО		ЗСКБ		Анклав	
	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні
Стійкість і тривалість існування
Великі розміри територій
Значущо велика кількість населення
...
...

Завдання 4. Розробити презентацію результатів роботи засобами інфографіки.

Контрольні питання

1. Яка сутність соціокультурного простору?
2. Які є види соціокультурного простору?
3. Назвати етапи еволюції СКС.
4. Що таке соціокультурний час?
5. Які є соціокультурні процеси?

Практичне заняття 3

ФЕНОМЕН РЕКРЕАЦІЇ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Мета: оцінка рекреаційної інформації, загальнодоступної для споживача туристичних послуг і необхідної для прийняття рішень про щорічний відпочинок.

Основні терміни і поняття: рекреація, рекреант (відпочиваючий), соціокультурний простір, відпочинок.

План

1. Поняття рекреації та відпочинку.
2. Взаємозв'язок рекреаційних ресурсів з туристичним потенціалом території.

3. Види діяльності людини під час відпочинку.

Методичні рекомендації

Вільний час – це частина позаробочого часу, не пов'язана із задоволенням природних потреб і вимушеною для виконання діяльністю нетрудового характеру (наприклад, переміщення в просторі).

Кореляція між зростанням вільного часу і активізацією приморської рекреації була безперечною. Але це був лише один бік феномену літньої приморської рекреації – окрім нього існувала безліч інших аспектів. І серед причин активізації саме даного виду рекреації і саме в певних приморських районах – процеси освоєння внутрішніх буферних зон. Вільний час не грав такої істотної ролі саме в цьому відношенні.

Акцент на вільному часі як основній умові рекреаційної діяльності – показник достатньо поверхневого рівня пояснень в рекреаційній географії. Поза сумнівом, що відсутність вільного часу і неможливість відлучитися від основного місця роботи і проживання гарантують самі незначні переміщення з рекреаційними цілями. Але факт наявності вільного часу зовсім не значить, що люди повинні здійснювати переїзди для реалізації потенційної можливості щорічного відпочинку саме біля теплого моря.

Про значущість вільного часу як чинника формування рекреаційних потоків і їх спрямованості можна стверджувати спираючись на те, що після 1991 року значної частини населення з'явився вільний час, але рекреаційні потоки скоротилися завдяки кризі. Поступово ситуація вирівнюється, проте колишні потоки не відновлюються ні в кількісному відношенні, ні в понятті їх спрямованості.

Дуже часто під рекреаційним потенціалом розуміється наявність на території певних унікальних чи цікавих об'єктів не тільки для місцевих жителів.

В цілому, для рекреаційних ресурсів характерна контрастність із звичним місцем мешкання людини і поєднання різних природних і культурних середовищ.

Рекреаційним ресурсом є мало не будь-яке місце, що відповідає наступним двом критеріям:

- 1) місце відрізняється від звичного місця мешкання людини;
- 2) місце є поєднанням двох і більше різних в природному відношенні середовищ.

Статистично найпривабливішими є поєднання різних середовищ (вода – суходіл, ліс – галявина, пагорб – рівнина тощо). Найпривабливіші поєднання максимальної кількості контрастних середовищ: гори + море + різноманітне культурне середовище. Це породжує найбільш високооцінювані рекреаційні райони.

Але не всі контрасти оцінюються позитивно. Дуже багато залежить від культурних стандартів оцінки і особливостей території. Проте, основна маса людей орієнтується саме на контрастне середовище як місце відпочинку.

Природно, такі місця не мають бути бедлендами, тобто такими, що деградували в результаті індустріальної дії і покинутими ландшафтами.

Рекреаційні ресурси багато в чому є похідними від рекреаційних потреб населення, які у свою чергу, детерміновані завданнями соціокультурного освоєння територій. Рекреаційні потоки орієнтовані саме в ті регіони, які підлягають освоєнню. На рівні масової свідомості формується настанова на те, що саме в цих місцях сконцентровані найважливіші і найпрестижніші рекреаційні ресурси. Після проходження піку процесу освоєння території значущість її рекреаційних ресурсів значно знижується. Ніколи не відбувається повного заперечення їх значущості, але немає і повернення до колишньої високої оцінки одних і тих же рекреаційних ресурсів. Потреби соціокультурного освоєння територій – це основна причина і чинник перетворення сукупності тих або інших властивостей території в рекреаційні ресурси. Таким чином, рекреаційні ресурси – це свого роду «плаваюча крапка, що відображає процес цілісного освоєння простору СКС.

Рекреаційна освоєність виявляється не тільки в зміні природних компонент. Основний сенс рекреаційного освоєння – саме в соціокультурному перетворенні територій.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Проаналізувати місячний обсяг поточних регіональних і всеукраїнських періодичних видань – тижневиків і журналів, але не спеціалізованих туристичних видань, на предмет вмісту в них інформації рекреаційного плану. Результати аналізу оформити з використанням засобів інфографіки.

Завдання 2. Яка інформація – рекламна або змістовна, позитивна або негативна – переважає в масиві публікацій? Схарактеризувати за регіонами та подати у вигляді таблиці.

Завдання 3. Як рекреаційна інформація поєднується із загальною спрямованістю публікацій у всеукраїнських виданнях? Наскільки рівномірно освітлені в публікаціях різні регіони України? Проведений аналіз подати у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Контрольні питання

1. Яка сутність поняття «рекреація»?
2. Хто такий рекреант?
3. Який зв'язок рекреаційних ресурсів з туристичним потенціалом?
4. Яка роль рекреації в соціокультурному просторі?
5. Назвати види відпочинку людей в соціокультурному просторі.

Практичне заняття 4

ЯВИЩЕ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Мета: характеристика особливостей туристично-рекреаційної діяльності, оцінка туристично-рекреаційного потенціалу території.

Основні терміни і поняття: туристично-рекреаційна дільність, соціокультурний простір, рекреаційний простір, рекреаційний час, фізична рекреація.

План

1. Сутність поняття «туристично-рекреаційна діяльність».
2. Формування рекреаційного простору.
3. Туристично-рекреаційний потенціал території.

Методичні рекомендації

Фактично, туристично-рекреаційні ресурси (ТРС) як форма організації рекреаційної діяльності – явище вкрай рідкісне, але важливе для інтенсивного освоєння певної території. Створення на території ТРС, гарантує максимальну рекреаційну освоєність в мінімальні терміни. В цілому ж, ТРС – лише крайня форма територіальної організації рекреації. В більшості випадків освоєння території в рекреаційних цілях не досягає подібного рівня.

Початкові природні ландшафти можуть бути сильно змінені в процесі рекреаційної діяльності і в рекреаційних цілях. При порівнянні ландшафтів за історично значущий проміжок часу, наприклад, кінця XIX і кінця XX століть, очевидне перетворення початкового природного ландшафту.

За тривалістю рекреації виділяються туризм і екскурсії. Визначення тимчасової відмінності між екскурсіями і туризмом достатньо однозначно – це добовий цикл. Все, що займає в рекреаційній діяльності менше 24 годин, є екскурсія; більше 24 годин – це туризм. Природно, можна привести безліч прикладів, коли немає можливості однозначно визначити, що є що, але, в цілому, розділення екскурсій і туризму особливих проблем не складає.

Складніше визначити відмінність туризму від подорожей і міграцій, тобто вирішити задачу визначення «верхнього» часового рубежу, що відокремлює туризм від інших видів переміщень в просторі. Для вирішення цього питання традиційно відокремлюють дві відмітні ознаки:

1) туризм відрізняється від міграції тим, що відносно тривале перебування на іншій території ніколи не пов'язане із заробітками: турист не заробляє грошей, а витрачає їх. Ця відмінність практично загальноприйнята і вельми для визначення статусу людей, які прибули в ту чи іншу країну з-за кордону;

2) введення кількісного критерію тривалості перебування за межами основного місця мешкання. Залежно від суб'єктивних установок і особливостей країни, часові рубежі складають від 14 днів до одного року. Мабуть, можна

навіть відзначити тенденцію: «емігрантські» країни, як наприклад США, схильні до допущення пролонгованого туризму.

Описані відмінні ознаки туристів від мігрантів зустрічаються практично у всіх роботах, що стосуються питань рекреації. Доцільно додати ще одну ознаку, на підставі якої можна відокремлювати туризм від тимчасового мешкання за межами своєї території: наявність щотижневого і квартального циклів відпочинку.

Добовий і тижневий цикли відпочинку характерні для всіх людей. У випадку з туристами тижневий цикл відпочинку набуває частково реверсивної форми: відпочинок від самого відпочинку протягом тижня. Такого роду феномен має місце, зокрема, в рамках приморської літньої рекреації. Сенс зміни полягає в контрасті з «звичними» видами діяльності, в даному випадку – із щоденним загорянням на пляжі і морськими купаннями. Виникнення описаного тижневого антирекреаційного циклу – показник того, що людина є туристом. Нормалізація ж тижневого циклу відпочинку свідчить, що він став мігрантом. Наявність квартального циклу відпочинку – ще чіткіший критерій відділення туриста від мігранта.

Таким чином, поняття «турист» має наступні ознаки:

- відсутність заробітків на іншій території і, навпаки, переважно витрати на ній;
- перебування на іншій території впродовж деякого, як правило, не дуже тривалого проміжку часу, який може визначатися різно;
- наявність реверсивного тижневого циклу відпочинку.

Це основні ознаки, які дозволяють відрізнити туриста від мігранта. Проте потрібно розуміти, що в реальності проблема подібного визначення може ставати дуже складною. Як правило, вона знаходить сенс і гостроту тільки у випадку з іноземним туризмом.

По місцю проведення рекреаційної діяльності виділяються іноземний і внутрішній види туризму. Критерій їх визначення: факт перетину туристом державного кордону.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Проаналізувати туристичні Інтернет-ресурси, знайти там рекламні / довідкові відомості туристично-рекреаційного спрямування. Відвідати книжкові магазини і кіоски, що поширюють періодичні видання, і скласти список рекламно-довідкової і спеціальної туристичної літератури, що є в даний момент у продажу туристично-рекреаційного спрямування (спеціалізовані періодичні видання, довідники-путівники, буклети / брошури окремих визначних пам'яток, туристські карти і т.п.). Зробити аналіз зібраного масиву інформації: розділіть всю знайдену інформацію на три умовні групи – рекламні оголошення, змістовна інформація – позитивні відомості і критичні / негативні матеріали. Результати аналізу оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Завдання 2. Зробити аналіз якою мірою висвітлені в публікаціях ті або інші складові туристично-рекреаційної сфери – транспортні послуги, екскурсійне обслуговування, можливості розміщення в готелях / в приватному секторі, пункти громадського харчування, лікувально-оздоровчі послуги для відпочиваючих і т.д.? Результати аналізу оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Завдання 3. Проаналізувати, чи дає існуюча інформація можливість скласти певне враження про різні регіони України, зрозуміти, які туристично-рекреаційні послуги пропонуються у нинішній момент і який рівень цін на туристичний сервіс? Результати аналізу оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Завдання 4. На підставі проведеного аналізу зробити висновок про інформаційний ринок туристично-рекреаційних послуг – які пропуски існують в масиві публікацій; наскільки наявна туристично-рекреаційна інформація доступна рядовому споживачу; чи зможе потенційний споживач туристично-рекреаційних послуг на підставі реально циркулюючої інформації вибрати місце для відпочинку в наступному курортному сезоні. Висновки оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Контрольні питання

1. Дати визначення поняття «туристично-рекреаційна діяльність».
2. Назвати основні ознаки туристично-рекреаційної діяльності.
3. Який взаємозв'язок рекреаційного часу і рекреаційного простору?
4. Як формується рекреаційний простір?
5. Які існують засоби та методи фізичної рекреації?

Практичне заняття 5

ТИПОЛОГІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ ТА ДИНАМІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Мета: аналіз змісту понять «культура», ознайомлення з типологією культури та соціокультурних систем; вивчення динаміки соціокультурного простору в історичному аспекті з урахуванням геополітичних чинників і тенденцій засобами картографічного методу дослідження.

Основні терміни і поняття: культура, типологія соціокультурних систем, географічне положення, політичний устрій, економічний розвиток, форма державного правління, динаміка соціокультурного простору.

План

1. Критерії типології.
2. Головні риси СКС.

3. Соціокультурний простір.

Методичні рекомендації

Філософія культури як загальна метатеорія культури, що стосується її сутності і природи, її глибинних змістів, родових ознак і видових проявів, вивчає феномен культури з позиції осмислення класифікації видів, форм і напрямів, а також проблем, пов'язаних із духовним здійсненням проекту людини.

Поняття «культура» виникло у Стародавньому Римі, що означало «натура», тобто «природа». В античній цивілізації культура як форма виділення з природи набуває ще й значення моральної запрограмованості людини. Поліваріантність моральних норм культур різних народів зумовила те, що культура стала об'єктом філософських досліджень.

У процесі розвитку суспільства культура творилася людиною та творила людину, бо в ній і через неї формувався суто людський спосіб буття у світі, відмінний від першоствореного, тобто природного. Мова, міф, мистецтво, релігія – складники символічного світу, що разом створювали певне середовище – призму, через яку людина сприймала наявну реальність. Тому розвиток людської думки та досвіду визначає сприйняття навколишнього світу.

Поняття «культура» не має однозначного визначення. Невипадково у філософській літературі існує безліч різних формулювань, кожне з яких розкриває окремі сторони цього багатогранного явища.

Багатовимірність феномена культури та притаманне їй різноманіття проявів, її здатність виконувати різні функції, а також взаємодіяти з різними компонентами природи і суспільства породжують декілька типів класифікації культури. За такого підходу типологія культури дає змогу виділити і класифікувати різні групи культурних об'єктів для більш повного їх вивчення, порівняння та опису.

В сучасному дослідницькому колі склалися два основні методологічні підходи щодо типологізації культури. Перший із них розглядає культуру в діахронічному аспекті, тобто в її історичному розвитку, і дає різні моделі історичної типології. Другий підхід типологізує культуру в синхронному аспекті – через просторове розміщення культурних центрів та їхню взаємодію між собою.

В історичній типології виділяються різні історичні типи культури – епохи в розвитку суспільства (наприклад, античний світ, середньовічний світ). Історична типологія – це класифікація культур по типу і визначенню місця конкретної культури в культурно-історичному процесі.

Типологія, в якій виокремлено три типи культури, характерні для трьох стадій розвитку суспільства: доіндустріальна; індустріальна та постіндустріальна.

В регіональній типології розрізняються регіональні культури – надетнічних культурних спільнот, які складаються в певному географічному ареалі і протягом довгого історичного часу зберігають свою специфіку

(наприклад, культура Латинської Америки, африканська культура). Широко відомі в регіональній типології культури – західний і східний тип культур. Розподіл культур на східні та західні фіксує не тільки їх територіальне розташування, а й характеристики методів і способів пізнання світу, ціннісної орієнтації, основних світоглядних установок, суспільно-економічних і політичних структур.

Картографічний метод дослідження – це один із сучасних наукових методів, пов'язаних з використанням карт як найповніших джерел інформації про зображення на карті, об'єкти для опису, аналізу та пізнання картографованих явищ для здобуття нових знань і характеристик, вивчення їх просторових взаємозв'язків та прогнозу їх розвитку. У картографічних дослідженнях соціокультурного простору цей метод виконує п'ять основних функцій: комунікативну – збереження і передача просторової інформації; оперативну, пов'язану з безпосереднім розв'язанням різних практичних задач; пізнавальну – для просторових досліджень явищ природи і суспільства і нагромадження про них нових знань; конструктивно-прогностичну – як один з універсальних засобів прогнозування динаміки соціокультурного простору.

Картографічний метод дослідження передбачає не тільки використання «статичного потенціалу» карти, тобто суми зафіксованих у ній знань, але і мобілізацію її «динамічного потенціалу» – можливість розширення знань у результаті індуктивних і дедуктивних висновків. В основі картографічного методу дослідження лежить картографічний метод пізнання. Під час картографічного методу дослідження можливі різні варіанти використання карт:

- безпосередній аналіз окремих карт;
- аналіз сполучених карт різної тематики;
- зіставлення різночасних карт;
- порівняльне вивчення карт-аналогів;
- аналіз, пов'язаний з перетворенням картографічного зображення;
- розкладання картографічного зображення на складові частини і т. д.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Ознайомитись зі змістом поняття культура та визначити критерії типології культури. Результати надати у вигляді таблиці. Надати типологію культури за кожним з виявлених чинників.

Завдання 2. Схарактеризувати особливості регіональної типології культури, результати порівняльного аналізу за видами надати у вигляді таблиці.

Завдання 3. Ознайомитись з типологією соціокультурних систем. Визначити країни, які входять до складу кожної з соціокультурних систем. Ознайомитись зі складом кожного з видів соціокультурних утворень відповідно до теорії соціокультурних систем. Розробити презентацію результатів роботи засобами інфографіки.

Завдання 4. Дослідити динаміку соціокультурного простору обраної соціокультурної системи в історичному аспекті з урахуванням геополітичних чинників і тенденцій засобами картографічного методу дослідження.

Контрольні питання

1. Розкрити сутність понять: культура, географічне положення, політичний устрій, економічний розвиток, форма державного правління.
2. Що таке «соціокультурний простір»?
3. Назвати головні риси СКС.
4. Яка сутність поняття «рекреаційне країнознавство»?
5. Яка сутність картографічного методу дослідження?

Практичне заняття 6

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СХІДНИХ СКС

Мета: оцінка доступності рекреаційних об'єктів та особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності Східних СКС для різних груп потенційних споживачів туристично-рекреаційного сервісу.

Основні терміни і поняття: рекреаційні райони, рекреаційні об'єкти, рекреаційне районування, Східні СКС.

План

1. Формування рекреаційних районів Східних СКС.
2. Аналіз процесу рекреаційного районування Східних СКС.

Методичні рекомендації

Хоумленд – це найбільш глибоко перероблена в соціокультурному відношенні територія, на якій протягом тривалого історичного проміжку часу проживали або проживають представники певного соціокультурного утворення, однозначно закріплюючи цю територію за собою.

Території хоумлендів завжди захищаються від вторгнень. Представники інших соціокультурних утворень можуть бути присутніми на них тільки короткочасно і з певними обмеженнями, що особливо стосується хоумлендів соціокультурних систем.

Вакантний соціокультурний простір – це тип простору, що зустрічається на ранніх стадіях освоєння, який характеризується або ненаселеністю територій, або базисним рівнем розвитку місцевого населення і відповідним рівнем освоєння територій.

Такого роду простори включаються в процес освоєння СКС і, як правило, стають їх хоумлендом. Їх освоєння відрізняється масою особливостей залежно

від характеру домінуючої СКС, але існують і загальні закономірності включення в процеси соціокультурної асиміляції.

На кінець XX століття вакантних соціокультурних просторів на Землі не залишилося. Це пройдений етап еволюції.

Внутрішня буферна зона СКС – це якісно своєрідна частина соціокультурного простору СКС. Завжди розташована уздовж межі з іншими соціокультурними утвореннями. Внутрішня буферна зона призначена для захисту хоумленда СКС від безпосередніх контактів з іншими СКС, їх агресії. Може бути сусідами як із зовнішньою соціокультурною буферною зоною, так і з внутрішньою буферною зоною сусідньої СКС. Організація внутрішньої буферної зони відрізняється багатьма специфічними рисами, залежними від конкретного процесу еволюції СКС, до якої вона належить.

Ємкість соціокультурного простору – це характеристика, що визначає, наскільки велика кількість населення може постійно проживати на просторі соціокультурного утворення при певному типі і рівні його освоєння.

Ємкість надзвичайно залежна від стадії соціокультурного утворення і його поточних завдань. Наприклад, на стадії розповсюдження, розширення хоумленда або формування поясу природно залежних васалів ємкість наявного соціокультурного простору стає дуже низькою. У результаті велика кількість населення мігрує, переміщаючись на нові території і освоюючи їх по стандартах своєї СКС. Процеси такого роду пов'язані тільки з соціокультурними особливостями і практично ніколи – з природними обмеженнями освоєного простору.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Дослідити рівень розвитку рекреаційної сфери в межах країн Східної СКС. Сформовані результати роботи надати з застосуванням засобів інфографіки.

Завдання 2. Оцінити сучасну доступність рекреаційних об'єктів в межах країн Східної СКС для потенційних споживачів туристично-рекреаційних послуг, а саме «стандартної» сім'ї середнього достатку з чотирьох чоловік (двоє дорослих і двоє дітей середнього шкільного віку), що постійно проживає в:

- в Україні;
- в країнах Західної Європи;
- в країнах Азії.

Дані оцінки сучасної доступності туристично-рекреаційних об'єктів занести до таблиці 1.

Таблиця 1

Оцінка сучасної доступності туристично-рекреаційних об'єктів

Доступність туристично-рекреаційних об'єктів	З погляду сім'ї з		
	України	країн Західної Європи	країн Азії
1) інформаційна
2) формальна

3) транспортна
4) фінансова
5) практична
6) "альтернативна"
Сумарна оцінка:

Примітка: 1 бал – дуже низька; 2 бали – низька; 3 бали – середня; 4 бали – висока; 5 балів – дуже висока доступність. Сумарна оцінка доступності туристично-рекреаційних об'єктів з погляду тієї або іншої сім'ї не повинна перевищувати 30 балів і бути менше 6 балів.

Оцінка проводиться на підставі бальної шкали, від «1» (дуже низька доступність) до «5» (дуже висока доступність), де виділяються наступні види доступності рекреаційних об'єктів:

1) інформаційна доступність:

- наявність повної і різноманітної інформації про об'єкт, а саме – широка циркуляція путівників і загальної довідкової літератури на різних мовах;
- можливість отримання вичерпної інформації від туристичних операторів і агентств;
- існування спеціалізованих інформаційних служб при консульських відділах посольств в різних країнах;
- існування сайтів, Інтернет-порталів, що регулярно поновлюються у Інтернеті (на різних мовах);

2) формальна доступність:

- існування однозначної, відладженої, доступної для споживача системи отримання в'їзних / транзитних віз і паспортних служб;
- можливість апеляції до державних інстанцій у разі перевищення властями повноважень / порушення правил паспортного контролю;

3) транспортна доступність:

- наявність прямих авіасполучень і залізничних маршрутів;
- можливість і простота використання особистого автотранспорту;
- якість транспортних послуг, у тому числі зручність облаштування автострад, залізничних вокзалів, аеропортів з погляду мандрівників з дітьми;

4) фінансова доступність:

- рівень цін на рекреаційні послуги;
- відповідність цін на сервіс якості послуг, що надаються;
- наявність спектру альтернативних послуг (готелів різних категорій, сімейних пансіонів, ресторанів / кафе, що обслуговують спеціальні потреби відпочиваючих - лікувальне харчування, вегетаріанське і т.п.)
- відповідність цін на рекреаційні послуги рівню цін в конкуруючих регіонах;

5) практична доступність туристично-рекреаційних послуг:

- існування інформаційних служб / бюро, що допомагають відпочиваючим організувати туристично-рекреаційну діяльність відповідно до їх смаків, специфічних (мовних, вікових, соціальних, фізичних) вимог і фінансових можливостей;

- наявність мережі готелів і місць громадського харчування (у тому числі безпосередньо в аеропортах і поблизу вокзалів), що відповідають різним смакам і рівням достатку;

- зручність і обладнання пляжів, стежок для прогулянок / маршрутів, садово-паркових комплексів і т.п.;

- можливість оренди автотранспорту;

- наявність послуг, орієнтованих на задоволення специфічних вимог дітей (дитяче харчування, спеціальні розваги, можливість організації догляду за дітьми - найм няні / доглядальниці);

б) «альтернативна» доступність:

- проблематичність придбання путівок / туристичних пакетів і організації «неорганізованих» подорожей;

- наскільки виграно можуть оцінюватися туристично-рекреаційні ресурси з погляду сімейного відпочинку в порівнянні з конкуруючими регіонами.

Завдання 3. На підставі проведеної оцінки зробити висновок щодо перспектив сімейного відпочинку різних груп споживачів туристично-рекреаційного сервісу в майбутньому курортному сезоні в межах країн Східної СКС. Визначити, жителі яких регіонів, швидше за все, виберуть країни Східної СКС місцем для відпочинку своєї сім'ї? Результати проведеної роботи оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Завдання 4. Які практичні рекомендації Ви могли б дати для того, щоб зробити сімейний відпочинок більш доступним і, відповідно, привабливим для різних груп потенційних споживачів?

Контрольні питання

1. Які компоненти формують рекреаційні райони Східних СКС?
2. Що таке рекреаційне районоутворення?
3. Дати визначення поняття «рекреаційні райони».
4. Назвати основні особливості організації туристично-рекреаційної діяльності в умовах Східних СКС.
5. Які характерні риси мають Східні СКС?

Практичне заняття 7

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗАХІДНИХ СКС

Мета: оцінка доступності рекреаційних об'єктів та особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності Західних СКС для різних груп потенційних споживачів туристично-рекреаційного сервісу.

Основні терміни і поняття: рекреаційні райони, рекреаційні об'єкти, рекреаційне районоутворення, Західні СКС.

План

1. Формування рекреаційних районів Західних СКС.
2. Аналіз процесу рекреаційного районустворення Західних СКС.

Методичні рекомендації

Еволюція СКС – це процес зміни СКС шляхом реалізації її внутрішнього потенціалу із урахуванням зовнішніх чинників. Зовнішні чинники можуть істотно впливати на СКС, головним чином – на її конкретні форми, але в цілому процес еволюції СКС є продукт їх власного внутрішнього розвитку.

Етап – це історично значущий відрізок часу в еволюції СКС, в рамках якого проводяться принципові і чітко визначені перетворення, пов'язані з освоєнням простору СКС. Підсумком етапу є якісно нова організація СКС. В еволюції кожної СКС виділяється сім етапів, які характеризують найбільш важливі зміни в освоєнні простору. У кожній СКС ці зміни можуть носити істотно різний характер і повинні розглядатися тільки на підставі їх внутрішньої логіки.

Період – це складова частина етапу, в рамках якої проводяться істотні та чітко помітні зміни з певними частинами соціокультурного простору СКС. Основна відмінність періоду від етапу полягає в тому, що зміни можуть носити локальний характер і бути пов'язаними тільки з окремими регіонами СКС. Сукупність періодів складає етап. Етапи діляться на різну кількість періодів. Залежно від СКС і особливостей самого етапу, їх може бути від 2 до 5.

Стадія – це складова частина періоду, яка виділяється при детальному описі еволюції СКС. Характеризує окремі частини процесу перетворення простору в рамках періодів. Критерієм для виділення є наявність певної політичної, економічної і соціальної специфіки. Важливо, що стадія може бути не пов'язана із змінами в освоєнні простору. Поняття характеризує і окремі явища в політичній, економічній, соціальній історії СКС. Поняття стадії дуже важливе для конкретної інтерпретації історичного матеріалу еволюції СКС. Соціокультурний підхід важливий не тільки як загальна теоретична конструкція, але і як підстава для інтерпретації конкретних процесів.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Дослідити рівень розвитку рекреаційної сфери в межах країн Західної СКС.

Завдання 2. Оцінити сучасну доступність рекреаційних об'єктів в межах країн Західної СКС для потенційних споживачів туристично-рекреаційних послуг, а саме «стандартної» сім'ї середнього достатку з чотирьох чоловік (двоє дорослих і двоє дітей середнього шкільного віку), що постійно проживає в:

- в Україні;
- в країнах Західної Європи;
- в країнах Азії.

Дані оцінки сучасної доступності туристично-рекреаційних об'єктів занести до таблиці 1.

Таблиця 1

Оцінка сучасної доступності туристично-рекреаційних об'єктів

Доступність туристично-рекреаційних об'єктів	З погляду сім'ї з		
	України	країн Західної Європи	країн Азії
1) інформаційна
2) формальна
3) транспортна
4) фінансова
5) практична
6) "альтернативна"
Сумарна оцінка:

Примітка: 1 бал – дуже низька; 2 бали – низька; 3 бали – середня; 4 бали – висока; 5 балів – дуже висока доступність. Сумарна оцінка доступності туристично-рекреаційних об'єктів з погляду тієї або іншої сім'ї не повинна перевищувати 30 балів і бути менше 6 балів.

Оцінка проводиться на підставі бальної шкали, від «1» (дуже низька доступність) до «5» (дуже висока доступність), де виділяються наступні види доступності рекреаційних об'єктів:

1) інформаційна доступність:

- наявність повної і різноманітної інформації про об'єкт, а саме - широка циркуляція путівників і загальної довідкової літератури на різних мовах;
- можливість отримання вичерпної інформації від туристичних операторів і агентств;
- існування спеціалізованих інформаційних служб при консульських відділах посольств в різних країнах;
- існування сайтів, Інтернет-порталів, що регулярно поновлюються у Інтернеті (на різних мовах);

2) формальна доступність:

- існування однозначної, відладженої, доступної для споживача системи отримання в'їзних / транзитних віз і паспортних служб;
- можливість апеляції до державних інстанцій у разі перевищення властями повноважень / порушення правил паспортного контролю;

3) транспортна доступність:

- наявність прямих авіасполучень і залізничних маршрутів;
- можливість і простота використання особистого автотранспорту;
- якість транспортних послуг, у тому числі зручність облаштування автострад, залізничних вокзалів, аеропортів з погляду мандрівників з дітьми;

4) фінансова доступність:

- рівень цін на рекреаційні послуги;
- відповідність цін на сервіс якості послуг, що надаються;

- наявність спектру альтернативних послуг (готелів різних категорій, сімейних пансіонів, ресторанів / кафе, що обслуговують спеціальні потреби відпочиваючих - лікувальне харчування, вегетаріанське і т.п.)

- відповідність цін на рекреаційні послуги рівню цін в конкуруючих регіонах;

5) практична доступність туристично-рекреаційних послуг:

- існування інформаційних служб / бюро, що допомагають відпочиваючим організувати туристично-рекреаційну діяльність відповідно до їх смаків, специфічних (мовних, вікових, соціальних, фізичних) вимог і фінансових можливостей;

- наявність мережі готелів і місць громадського харчування (у тому числі безпосередньо в аеропортах і поблизу вокзалів), що відповідають різним смакам і рівням достатку;

- зручність і обладнання пляжів, стежок для прогулянок / маршрутів, садово-паркових комплексів і т.п.;

- можливість оренди автотранспорту;

- наявність послуг, орієнтованих на задоволення специфічних вимог дітей (дитяче харчування, спеціальні розваги, можливість організації догляду за дітьми - найм няні / доглядальниці);

б) «альтернативна» доступність:

- проблематичність придбання путівок / туристичних пакетів і організації «неорганізованих» подорожей;

- наскільки вигідно можуть оцінюватися туристично-рекреаційні ресурси з погляду сімейного відпочинку в порівнянні з конкуруючими регіонами.

Завдання 3. Створити презентацію до результатів дослідження особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності в межах країн Західної СКС за допомогою програми Microsoft PowerPoint.

Завдання 4. На підставі проведеної оцінки зробити висновок щодо перспектив сімейного відпочинку різних груп споживачів туристично-рекреаційного сервісу в майбутньому курортному сезоні в межах країн Західної СКС. Визначити, жителі яких регіонів, швидше за все, виберуть країни Західної СКС місцем для відпочинку своєї сім'ї? Результати проведеної роботи оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Контрольні питання

1. Які компоненти формують рекреаційні райони Західних СКС?
2. Що таке рекреаційний потенціал?
3. Дати визначення поняття «рекреаційні об'єкти».
4. Назвати основні особливості організації туристично-рекреаційної діяльності в умовах Західних СКС.
5. Які характерні риси мають Західні СКС?

Практичне заняття 8

ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДГРУНТЯ ТА СТАРОДАВНІ ПЕРШОДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДУСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМИ

Мета: характеристика Індуських соціокультурних систем; оцінка особливостей Індуської соціокультурної системи.

Основні терміни і поняття: першоджерела Індуської СКС, Індуська соціокультурна система, особливості Індуської СКС, Йога Сутра.

План

1. Філософське підгрунття в Індуській СКС.
2. Стародавні першоджерела Індуської СКС.
3. Особливості Індуської СКС.

Методичні рекомендації

Однією з основних соціокультурних систем є Індуська СКС, яка стала однією з базових у розвитку загальних положень соціокультурних систем. Індуська СКС має в своєму складі безліч напрямлень, а саме Гхеранда Самхита, Бхагавад Гіта, Хатха Йога прадіпіка, Шива Самхита, Шива Сутри, Йога-Таттва-Упанішада, Йога-Кундаліні-Упанішада, але основною є Патанджалі Йога Сутри.

Патанджалі йога – це тренувальна система, в основі якої лежить вивчення шляху йога, якому вчить знаменита Йога Сутра Патанджалі.

Якщо бути точніше, в Йога-Сутра практично нічого не говориться про те, як практикувати Хатха-йогу, там описується плід цієї практики – стан йоги і те, що з ним робити далі.

Школи йоги Патанджалі, як традиції, що передається від майстра до учня, не існує, тому що мудрець Патанджалі не залишив після себе учнів. До сих пір не відомо навіть в якій частині Індії він жив. Проте, саме ця праця вважається класичним трактатом про йогу і використовується, як «карта зоряного неба» - путівник по незвіданого світу, в який занурюється практик йоги на шляху звільнення від обумовленого сприйняття.

Ймовірно, саме ця «карта» і стала основою для створення Інституту йоги Патанджалі і міжнародної федерації йоги Патанджалі. Засновник Інституту – Майстер йоги Джітендра Дас, практик йоги з 20-річним стажем, який закінчив провідний університет Індії з вивчення йоги, доктор філософії. Зараз, федерація йоги Патанджалі – розгалужена організація, що займається підготовкою інструкторів з йоги в багатьох країнах світу.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Проаналізувати Індуську СКС та визначити її основні особливості. Результати роботи зобразити у вигляді схеми.

Завдання 2. Розглянути етапи розвитку Індуської СКС. Виділити особливості кожного з визначених етапів. Еволюцію розвитку системи зобразити у вигляді таблиці.

Завдання 3. Підготуйте презентацію (або відео) про Індію, яка б стала рекламною промоакцією щодо її популяризації на ринку туристичних і рекреаційних послуг.

Контрольні питання

1. Які особливості Індуської СКС?
2. Коли та де почала зароджуватись Індуська СКС?
3. Яка сутність Індуської СКС?
4. Назвати види Індуських СКС.

Практичне заняття 9

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ДУХОВНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМИ

Мета: характеристика Китайських соціокультурних систем; оцінка особливостей Китайської соціокультурної системи.

Основні терміни і поняття: історичні передумови Китайської СКС, Китайська соціокультурна система, особливості Китайської СКС, Цигун.

План

1. Історичні передумови в Китайській СКС.
2. Філософські та духовні аспекти Китайської СКС.
3. Особливості Китайської СКС.

Методичні рекомендації

Китайську СКС можна розглядати як одну з основоположних в системі формування загальних положень соціокультурних систем. До Китайської СКС входить чимало практик саморозвитку. До основних з них належать: Тайцзи, Тайцзицюань, Цигун. Тайцзи-цигун, Цигун «Дамо Іцзін Цзин» («цигун Бодхидхарми»), Жорсткий цигун або цигун «залізна сорочка», «Легкий цигун», «Шоу-цигун».

Всі ці різноманітні практики саморозвитку беруть свій початок у Стародавньому Китаї. Останнім часом вони стали популярними, майже модними, і досить широко викладаються в бойових школах і оздоровчих центрах. Хтось вважає і позиціонує тайцзи і цигун як бойові мистецтва, хтось – як дихальну гімнастику, інші – як духовну практику.

Тайцзи – це все ж таки бойове мистецтво (хоча і не тільки!) і аж ніяк не просто дихальна або якась інша гімнастика. Для того, щоб у «формах» тайцзи енергія ци керувала рухами тіла необхідно перш за все накопичити багато ци.

Слідом за цим потрібно навчитися переміщати її по тілу, і привчити тіло слухатись її рухів. А після – навчитися взаємодіяти із зовнішньою ци. Тайцзи нерозривно пов'язане з енергією: всі рухи енергетично наповнені. Інакше замість тайцзи виходитиме якась хитромудра і по суті безглузда гімнастика, яка не має нічого спільного з бойовим мистецтвом.

Для накопичення і розвитку ци існує безліч різних практик цигун. «Гун» означає «робота», тобто цигун – це робота по вирощуванню і вихованню ци.

Кожен окремий цигун – це комплекс послідовних вправ. У всіх вправах крім зовнішніх фізичних рухів присутня внутрішня робота, яка ґрунтується на концентрації і тренуванні уваги. Наприклад, якщо ми зосредили увагу на маківці голови, то в цьому місці кількість ци збільшується. Енергія ци безпосередньо пов'язана з нашою думкою. Власне, куди направлена думка, там і збирається ци.

Практик цигун – безліч, і кожен комплекс служить певним цілям. Наприклад, практика «тайцзи-цигун» переміщує енергію ци по тілу, і веде тіло слідом за енергією, що необхідно для виконання і відпрацювання бойових «форм» тайцзи. Є цигун для зміцнення і гнучкості м'язів і сухожилів – цигун «Дамо Іцзін Цзин» («цигун Бодхидхарми»). Є жорсткий цигун або цигун «залізна сорочка» – цигун для зміцнення тіла і розвитку нечутливості до сильних ударів, колючим, ріжучим і температурних впливів. Є «легкий цигун» – цигун зменшення ваги, оволодівши яким можна підійматися по стрімких стінах, стрибати вниз з величезною узвишшя і не розбиватись, перестрибувати через перешкоди висотою в будинок, бігти по воді і т.д. «Жорсткий», «легкий» і «тайцзи»цигун – власне бойові практики, які, як правило, вивчаються у бойових школах. Є ще «шоу-цигун» – цигун схуднення (вірніше – відновлення ваги) і очищення організму, відкриття енергетичних каналів. Є «чі-цигун» – цигун заміни фізичної їжі на енергетичну, коли людина стає здатною обходитися довгий час без їжі. Цигун для очей – для поліпшення зору. І ще багато різних.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Проаналізувати Китайську СКС та визначити її основні особливості. Результати роботи зобразити у вигляді схеми.

Завдання 2. Розглянути етапи розвитку Китайської СКС. Виділити особливості кожного з визначених етапів. Еволюцію розвитку системи зобразити у вигляді таблиці.

Завдання 3. Підготуйте презентацію (або відео) про Китай, яка б стала рекламною промоакцією щодо його популяризації на ринку туристичних і рекреаційних послуг.

Контрольні питання

1. Які особливості Китайської СКС?
2. Коли та де почала зароджуватись Китайська СКС?
3. Яка сутність Китайської СКС?
4. Назвати види Китайських СКС.
5. Назвати основні аспекти Китайської СКС.

Практичне заняття 10

СОЦІОКУЛЬТУРНІ УТВОРЕННЯ

Мета: характеристика соціокультурних утворень; аналіз та оцінка соціокультурних утворень.

Основні терміни і поняття: соціокультурні утворення, туристично-рекреаційна діяльність, види соціокультурних утворень, функції соціокультурних утворень.

План

1. Поняття соціокультурного утворення, його сутність.
2. Види та функції соціокультурних утворень.
3. Особливості та значення соціокультурних утворень в туристично-рекреаційній діяльності.

Методичні рекомендації

Регіон змішаного соціокультурного освоєння – це тип соціокультурного утворення. Простір, що не має чіткого внутрішнього соціокультурного домінанта, на якому присутні різні соціокультурні утворення (СКС, середовища і буферні зони).

Як правило, це райони молодого історичного освоєння, які в перспективі знаходять соціокультурну визначеність, але при цьому можуть зберігати присутність в своїх межах декілька соціокультурних утворень. Найбільш вірогідна еволюція регіонів змішаного соціокультурного освоєння в природно-залежних васалів і зовнішні буферні зони, в деяких випадках – в частину хоумленда однієї з СКС.

Зовнішній соціокультурний буфер – це тип соціокультурного утворення, що існує для розділення на дві і більш СКС. Як правило, зовнішні буферні зони межують не безпосередньо з СКС, а з їх внутрішніми буферами, повністю підконтрольними своїм СКС. Зовнішня буферна зона як особливе соціокультурне утворення характеризується надзвичайною нестабільністю і залежністю від динаміки тих СКС, які вона розділяє.

Прикладом зовнішньої буферної зони може служити Східна Європа – особливий тип соціокультурного утворення, що розділяє західну і вітчизняну СКС.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Накреслити схему різновидів соціокультурних утворень. Описати особливості кожної з них. Результати роботи оформити засобами інфографіки.

Завдання 2. Проаналізувати розвиток соціокультурних утворень в різних країнах світу від зародження до сьогодення (обрати 3-5 країн). Провести порівняльний аналіз між обраними країнами. Результати роботи оформити у вигляді презентації з використанням засобів інфографіки.

Завдання 3. Надати пропозиції щодо перспектив розвитку туристично-рекреаційної діяльності за допомогою соціокультурних утворень. Обґрунтувати кожен з пропозицій. Результати роботи оформити у вигляді презентації.

Контрольні питання

1. Яка сутність поняття «соціокультурні утворення»?
2. Які існують види соціокультурних утворень?
3. Назвати функції соціокультурних утворень.
4. Які особливості соціокультурних утворень в туристично-рекреаційній діяльності?

Практичне заняття 11

СОЦІОКУЛЬТУРНІ СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: характеристика соціокультурного середовища; аналіз соціокультурного середовища як основного виду туристично-рекреаційної діяльності.

Основні терміни і поняття: соціокультурне середовище, рекреаційне районування, компоненти рекреаційного потенціалу.

План

1. Сутність соціокультурного середовища.
2. Практичне і теоретичне значення рекреаційного районування.
3. Особливості організації туристично-рекреаційної діяльності в умовах Соціокультурних середовищ.

Методичні рекомендації

Соціокультурне середовище – це тип соціокультурного утворення. Багато в чому схожий з соціокультурною системою, але має велику кількість принципових відмінностей. Характерні стійкість і тривалість існування, наявність специфічних економічних, соціальних і культурних форм.

Основні відмінності від СКС виявляються в категоричній нездатності переробляти нові простори в свій хоумленд, розширюючи його при цьому, і формувати природно залежних васалів: немає роботи з простором, яка ведеться соціокультурними системами. Підсумком стає свого роду консервація середовищ: вони не свого простору і самі не еволюціонують впродовж тривалого часу, сучасним підсумком чого є невеликі розміри їх територій. Істотна відмінність від СКС виявляється і в надзвичайній ситуативності поведінки.

Природно-залежний васал – це відносно цілісна територія з власним населенням, що здатна мати деякі принципові відмінності від сусідньої,

домінуючої над нею СКС, але стала її невід'ємною частиною в результаті тривалої і систематичної соціокультурної переробки.

Природно-залежні васали можуть володіти чималою політичною і економічною самостійністю, мати неоднозначні та інколи конфліктні стосунки зі своїм домінантом, в реальності бути лише частиною певної СКС. Змінити соціокультурний статус практично не можуть. Справа не в окремих разових економічних або політичних акціях, але в соціокультурних заходах, які потрібно послідовно проводити протягом декількох століть і за ініціативою конкуруючої СКС.

Анклав – це простір історично тимчасового домінування однієї з СКС в рамках іншого соціокультурного утворення. Генезис формування анклавів багатообразний і багато в чому залежить від конкретних особливостей динаміки СКС.

Як правило, анклави генеруються в процесі розширення простору, контролю тієї або іншої СКС. Вони виконують важливі соціокультурні завдання, але недовговічні з історичної точки зору. Черговий етап еволюції СКС може стати причиною деградації анклава, навіть за відсутності зовнішнього тиску на нього.

Община-анклав в межах іншої СКС – це критична маса населення однієї СКС, яка постійно проживає на території іншої СКС і зберігає при цьому свої соціокультурні стандарти.

Відтворення общини-анклава здійснюється як за допомогою природного приросту, так і механічних міграцій населення з материнської СКС в СКС постійного мешкання. Общини-анклави найбільш характерні для регіонів змішаного освоєння.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Охарактеризуйте своєрідність методів дослідження туристично-рекреаційної діяльності, розділивши при цьому їх на теоретичні та практичні. Результати роботи занести до таблиці.

Завдання 2. Накреслити схему взаємозв'язків соціокультурних середовищ з рекреаційними районами.

Завдання 3. Проаналізувати особливості рекреаційного районотворення та виділити основні. Результати аналізу оформити у вигляді таблиці.

Завдання 4. На контурну карту нанести рекреаційне районування за класифікацією UNWTO.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність поняття «соціокультурне середовище».
2. Які компоненти є основними у формуванні рекреаційних районів соціокультурних середовищ?
3. Яка роль соціальних середовищ в процесі рекреаційного районотворення?

4. Які існують особливості організації туристично-рекреаційної діяльності в умовах соціокультурних середовищ?
5. Що таке рекреаційний потенціал?

Практичне заняття 12

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СХІДНОГО ПІДХОДУ ДО ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНШИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УТВОРЕНЬ

Мета: оцінка доступності рекреаційних об'єктів та особливостей організації туристично-рекреаційної діяльності в умовах інших соціокультурних утворень.

Основні терміни і поняття: соціокультурне утворення, туристично-рекреаційна діяльність, фізична рекреація, східні моделі пізнання.

План

1. Різновиди соціокультурних утворень в системі східного підходу.
2. Особливості східного підходу до туристично-рекреаційної діяльності.
3. Розвиток на заході фізичної рекреації на базі східних моделей самопізнання.

Методичні рекомендації

Набуття соціокультурного підходу статусу міждисциплінарного зумовлює його використання в різних галузях суспільної географії в якості концепту при вивченні різного роду суспільних процесів. В рекреаційній географії даний підхід знайшов свій прояв в соціокультурній концепції рекреації, в рамках якої рекреація розглядається як соціокультурний феномен, який сприяє зростанню доступності населення до культурної спадщини.

Соціокультурна теоретична та методологічна основа дозволяє провести цілісний просторово-часовий аналіз не тільки регіону в цілому, але й окремого аспекту його освоєння, зокрема й рекреаційного. Процес рекреаційного освоєння території тісно пов'язаний з процесом її соціокультурного освоєння. Саме завданнями соціокультурного освоєння території визначаються рекреаційні потреби населення, які багато в чому визначають рекреаційні ресурси соціокультурної системи.

З позицій соціокультурної методології під рекреаційним потенціалом розуміється сукупність природних та соціокультурних передумов для організації рекреаційної діяльності в межах певної території. Рекреаційні ресурси в такому випадку включають компоненти природного середовища та феномени соціокультурного характеру, які, завдяки певним властивостям, можуть бути використані для організації рекреаційної діяльності.

Системоутворюючим зв'язком виступає рекреаційна діяльність – як відпочиваючих, так і організаторів відпочинку. Тільки вона пов'язує воєдино дуже різні за своїм генезисом і субстрату підсистеми. Одне з своєрідних рис зв'язку є циклічність. Разом з тим, формування і функціонування системи залежить і від безлічі інших зв'язків, що виникають між підсистемами і визначають їх властивості.

Різні підходи щодо виявлення чинників формування соціокультурної унікальності регіонів активно проявилися в процесі формування етнологічної думки. Зокрема в рамках зарубіжної етнології XVIII-XX ст. розвивалися різнопланові напрямки, представники яких з різних позицій намагалися пояснити механізми формування культурної самобутності окремих регіонів, пов'язати їх з функціонуванням етносів в різних природних та соціальних умовах. Так, особливого значення в цьому процесі набув східний досвід.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Провести групування чинників, які впливають на формування туристично-рекреаційної діяльності в умовах соціокультурних утворень. Результати роботи подати у вигляді схеми.

Завдання 2. Здійснити класифікацію форм і видів туристично-рекреаційної діяльності за напрямками (у формі схеми).

Завдання 3. Охарактеризувати базові східні моделі самопізнання. Визначити їх вплив на основні види туристично-рекреаційної діяльності. Зроблений наліз подати у вигляді таблиці.

Завдання 4. На контурну карту світу нанести напрямки основних потоків рекреаційних міграцій.

Контрольні питання

1. Які існують соціокультурні утворення?
2. Які є особливості соціокультурних утворень у системі східного підходу?
3. Які існують школи східних моделей самопізнання?
4. Як відбувається розвиток фізичної рекреації на базі східних моделей самопізнання?

Практичне заняття 13

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Мета: оцінка доступності рекреаційних об'єктів та особливостей соціокультурного простору в системі організації туристично-рекреаційної діяльності.

Основні терміни і поняття: соціокультурний простір, туристично-рекреаційна діяльність, рекреаційні об'єкти, рекреаційна сфера.

План

1. Історія розвитку СКС в Україні.
2. Соціокультурний простір в сучасній Україні.
3. Види та функції СКС сучасної України в системі організації туристично-рекреаційної діяльності.

Методичні рекомендації

Український народ як творець національної та співтворець світової культури нагромадив за свою багатовікову історію величезні духовні надбання. До його духовної скарбниці входять видатні пам'ятки трипільської та скіфської культури, княжої доби, українського бароко, творча та філософська спадщина Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Миколи Лисенка.

Новітня історія української культури визначається діяльністю її творців і реформаторів Олександра Довженка, Леся Курбаса, Бориса Лятошинського, Олександра Архипенка, Михайла Бойчука, Павла Вірського, Степана Турчака та багатьох інших талановитих майстрів.

Кожна нова епоха переосмислює обрії і зміст української культури в обширах великого історичного часу. Зміна історичних її меж особливо інтенсивно відбувається тепер, в умовах нового періоду державотворення. Новий соціальний і культурний контекст впливає не тільки на характер змін в культурі сучасній, але й на оновлення, почасти і відродження значних сфер культури минулого часу, які набувають в умовах посилення національної самоідентифікації нового структурування, а сама українська культура в цілому – нових соціально-цінних і громадянських орієнтирів.

В українському суспільстві все більше усвідомлюється загальна потреба в культурі як підоймі, що здатна вплинути на поступ суспільства в цілому. Культура все ґрунтовніше починає розумітись як найважливіший здобуток нації, її достоїнство і сутність, бо культура – це те, що зберігає й утворює не тільки особистісне, але й національне існування.

Перспективність розвитку української культури залежить від готовності її представників до культурної активності, яка в значній мірі залежить від стану їхнього менталітету. У ньому як характерну рису українця багато дослідників називають комплекс меншовартості, втрату національної гідності. Отже, майбутнє української культури залежить в першу чергу саме від культурної свідомості українців.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Дослідити рівень розвитку соціокультурного простору України. Виокремити райони України, які потребують активізації рекреаційної сфери (створення рекреаційних комплексів, залучення внутрішніх та іноземних туристів). Проведений аналіз сформулювати у вигляді таблиці.

Завдання 2. Запропонувати та провести оцінку проекту активізації рекреаційної сфери обраного регіону України. Техніко-економічні показники організації і функціонування об'єкту рекреаційної сфери звести в таблицю.

Завдання 3. Створити презентацію проекту за допомогою програми Microsoft PowerPoint.

Аналіз проекту:

- 1) Розрахувати ціну туристичної путівки для одного іноземного туриста; ціну одного дня перебування на маршруті / об'єкті за умови повної завантаженості маршруту / об'єкту протягом року.
- 2) Оцінити повну вартість подорожі іноземного туриста, враховуючи, у разі відсутності прямих залізничних / авіасполучень, перебування в транзитних пунктах.
- 3) На підставі проведених розрахунків, зробити висновок про фінансову доступність рекреаційного об'єкту для потенційних іноземних споживачів рекреаційних послуг. Враховуючи фінансову доступність проекту, визначте, на які (вікові і соціальні) групи іноземних туристів орієнтовано проект.

Контрольні питання

1. Назвати СКС в Україні.
2. Які є особливості соціокультурного простору в сучасній Україні?
3. Які є види СКС в сучасній Україні?
4. Які функції СКС сучасної України?

ГЛОСАРІЙ

Анклав – це простір історично тимчасового домінування однієї з СКС в рамках іншого соціокультурного утворення. Генезис формування анклавів багатообразний і багато в чому залежить від конкретних особливостей динаміки СКС.

Вакантний соціокультурний простір – це тип простору, що зустрічається на ранніх стадіях освоєння, який характеризується або ненаселеністю територій, або базисним рівнем розвитку місцевого населення і відповідним рівнем освоєння територій.

Вільний час – це частина позаробочого часу, не пов'язана із задоволенням природних потреб і вимушеною для виконання діяльністю нетрудового характеру (наприклад, переміщення в просторі).

Внутрішня буферна зона СКС – це якісно своєрідна частина соціокультурного простору СКС. Завжди розташована уздовж межі з іншими соціокультурними утвореннями. Внутрішня буферна зона призначена для захисту хоумленда СКС від безпосередніх контактів з іншими СКС, їх агресії. Може бути сусідами як із зовнішньою соціокультурною буферною зоною, так і з внутрішньою буферною зоною сусідньої СКС. Організація внутрішньої буферної зони відрізняється багатьма специфічними рисами, залежними від конкретного процесу еволюції СКС, до якої вона належить.

Еволюція СКС – це процес зміни СКС шляхом реалізації її внутрішнього потенціалу із урахуванням зовнішніх чинників.

Етап – це історично значущий відрізок часу в еволюції СКС, в рамках якого проводяться принципові і чітко визначені перетворення, пов'язані з освоєнням простору СКС. Підсумком етапу є якісно нова організація СКС.

Ємність соціокультурного простору – це характеристика, що визначає, наскільки велика кількість населення може постійно проживати на просторі соціокультурного утворення при певному типі і рівні його освоєння.

Зовнішній соціокультурний буфер – це тип соціокультурного утворення, що існує для розділення на дві і більш СКС. Як правило, зовнішні буферні зони межують не безпосередньо з СКС, а з їх внутрішніми буферами, повністю підконтрольними своїм СКС. Зовнішня буферна зона як особливе соціокультурне утворення характеризується надзвичайною нестабільністю і залежністю від динаміки тих СКС, які вона розділяє.

Община-анклав в межах іншої СКС – це критична маса населення однієї СКС, яка постійно проживає на території іншої СКС і зберігає при цьому свої соціокультурні стандарти.

Період – це складова частина етапу, в рамках якої проводяться істотні та чітко помітні зміни з певними частинами соціокультурного простору СКС.

Природно-залежний васал – це відносно цілісна територія з власним населенням, що здатна мати деякі принципові відмінності від сусідньої, домінуючої над нею СКС, але стала її невід'ємною частиною в результаті тривалої і систематичної соціокультурної переробки.

Регион змішаного соціокультурного освоєння – це тип соціокультурного утворення. Простір, що не має чіткого внутрішнього соціокультурного домінанта, на якому присутні різні соціокультурні утворення (СКС, середовища і буферні зони).

Рекреант – це відпочиваючий. Додатковою ознакою «рекреанта» може бути використання ним сфери рекреаційних послуг; іншою ознакою – використання сфери послуг за межами свого основного місця мешкання.

Рекреаційна освоєність – це рівень перетворення початкового простору в процесі рекреаційної діяльності. Суть поняття полягає саме в перетвореннях, які можуть нести як природний, так і соціокультурний характер.

Рекреаційний потенціал – це сукупність природних і соціокультурних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території.

Рекреаційні ресурси – це компоненти природного середовища і феномени соціокультурного характеру, які, завдяки певним властивостям, можуть бути використані для організації рекреаційної діяльності.

Рекреація (відпочинок) – це будь-яка діяльність або бездіяльність, направлена на відновлення сил людини, яка може здійснюватися як на території постійного мешкання людини, так і за її межами.

Соціокультурна система (СКС) – це тип соціокультурного утворення, домінуючий в соціокультурній еволюції. СКС включають основну частину заселених територій і населення світу. СКС характеризуються великими розмірами територій і значущою чисельністю свого населення, мають оригінальні стандарти організації простору, суспільства і держави і володіють багатьма унікальними властивостями, завдяки яким значно відрізняються від решти соціокультурних утворень.

Соціокультурне середовище – це тип соціокультурного утворення. Багато в чому схожий з соціокультурною системою, але має велику кількість принципових відмінностей. Характерні стійкість і тривалість існування, наявність специфічних економічних, соціальних і культурних форм.

Соціокультурний конкурс – це процес, характерний тільки для соціокультурних систем. Полягає в розробці і виборі найбільш ефективної в конкретних умовах для даної СКС соціокультурної основи, що визначає подальші шляхи вирішення її найбільш фундаментальних і принципових завдань.

Соціокультурний стандарт – це сукупність конкретних нормативних принципів і установок, регулюючих організацію суспільства і держави, а також форми реалізації внутрішнього потенціалу соціокультурного утворення.

Соціокультурні міграції (соціокультурні значущі міграції) – це міграції, направлені за межі традиційного хоумленда СКС, з метою соціокультурного перетворення інших територій в новий хоумленд даною СКС або формування її природно залежних васалів.

Стадія – це складова частина періоду, яка виділяється при детальному описі еволюції СКС. Характеризує окремі частини процесу перетворення

простору в рамках періодів. Критерієм для виділення є наявність певної політичної, економічної і соціальної специфіки.

Статус СКС – це термін, що позначає стійкий стан СКС, пов'язаний з певною тенденцією її еволюції.

Територіальна рекреаційна система (TRC) – це форма організації рекреаційної діяльності на певній території, в рамках якої досягається максимальний взаємозв'язок, просторова і функціональна координація різних підсистем, що беруть участь в реалізації рекреаційної функції даної території.

Хоумленд – це найбільш глибоко перероблена в соціокультурному відношенні територія, на якій протягом тривалого історичного проміжку часу проживали або проживають представники певного соціокультурного утворення, однозначно закріплюючи цю територію за собою.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Жданова О.М., Котова І.В. Організація і методика оздоровчої фізичної культури та рекреаційного туризму. Луцьк : Надстир'я, 2004. 195 с.
2. Стафійчук В.І. Рекреалогія : навч. посібник. Київ : Альтпрес, 2006. 264с.
3. Шевчук Л.Т. Соціальна географія : навч. посібник. Київ : Знання, 2007. 349 с.
4. Юрій М.Ф. Соціологія культури : навч. посібник. Київ : Кондор, 2006. 302 с.
5. Юрій М.Ф. Людина і світ : підручник. Київ : Дакор, 2006. 460 с.
6. Чир Н.В. Рекреаційна географія : навч-метод. посібник. Мукачєво : ФОП Дишкант С.Я., 2014. 68 с.

Додаткова:

1. Полякова Н.О. Деякі чинники візуального сприйняття інформації з карти. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Збірник наукових праць, випуск 10*. Київ: Інститут передових технологій, 2009. С. 176-181.
2. Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Чернівці: Сучава, 2015 року. 448 с.
3. Нємець Л.М., Кулєшова Г.О., Соколенко А.В. Туристсько-рекреаційні ресурси світу : навч-метод. посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 102 с.
4. Матвіїв А.Р., Лапицький Д.А. Історичні аспекти рекреації в зарубіжних країнах. *Збірник наукових робіт «Фізична культура, спорт та здоров'я»*. Харків : ХаДІФК, 1997. С. 215-217.

Інформаційні ресурси:

1. Закон України «Про туризм». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324_95-%D0%B2%D1%80
2. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: <http://www.worldtourism.org>

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Омельяненко Галина Анатоліївна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ДИНАМІКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Методичні вказівки
до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
освітньо-професійної програми «Готельно-ресторанна справа»

Рецензент *Ю.О. Коваленко*
Відповідальний за випуск *Н.В. Маковецька*
Коректор *С.Б. Парій*